

Afet Yönetiminde Önemi Bilinmeyen Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri (AADYM)

Cengiz ÇAĞIRTEKİN
AFAD Uzman

Afet ve acil durum yönetim merkezleri müdahalenin koordinasyonu, sahadaki operasyonların yönetimi, bilgi toplama ve karar vericilere sunma ile kaynakların etkin kullanımının yönetildiği yerlerdir.

Ülkemiz, bütünlük afet yönetim sistemini kabul edip benimsemiş ve bu sisteme göre politika belirleyerek 2009 yılında kamuda yeniden yapılanmaya gitmiştir. Bu alanda 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ile ilgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun ve 4 nolu Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi

ile gerekli yasal düzenlemeler yapılmış ve afet, acil durum ve sivil savunmaya ilişkin görevler AFAD Başkanlığı'na verilmiştir. Bütünleşik afet yönetim sistemine göre, yani zarar azaltma, hazırlıklı olma, müdahale ve iyileştirme safhalarına kısaca bakacak olursak;

Zarar Azaltma; toplumun fiziki alt yapısı, yer seçiminden başlayarak yapılaşmada daha yüksek standartların belirlenmesi, bunları sağlamak üzere yasal ve ekonomik yöntemlerin geliştirilmesi; toplumun her kesiminde şahısların, yerel toplulukların ve kuruluşların olası afet zararlarını azaltmak amacıyla alabilecekleri tedbirlerin tanımlanması ve bu yatırımları yapmalarının kurumsal yollarla, eğitim verilerek toplumsal kültür oluşturulması bu safhada yapılmaktadır.

Hazırlıklı Olma; olası bir afette öncelikle tehlike ve tehdit altındaki canlıların kurtarılması, kayıpların bulunması ve acil yardım ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla, arama ve

kurtarma, sağlık, barınma ve günlük tüketim konularındaki ihtiyaçlar için stok oluşturma ve dağıtım hizmetlerinin yürütülmesi bu dönemde planlanır ve afetlere hazırlıklı olmak amacıyla eğitilmiş kadroların, malzemenin ve araç gerecin doğru noktalarda yerleştirilmesi ve resmi, özel birim ve sivil toplum kuruluşlarının eşgüdümünü, ortaklaştırılmış eğitimlerinin yapılması ve donanımı da bu safhada hazırlanır.

Müdahale; Afet olması ile ortaya çıkan ihtiyaçları hızla tespit etme, çok yönlü iletişim kurabilme, yeterli sayıda doğru gereç ve arama kurtarma sağlık hizmetleri, güvenlik, beslenme ve barınma gibi hizmetlerde acil ihtiyaçların hızla afet yerine ulaştırılması bu aşamada yapılır. Bu aşamada yapılan organizasyon ve eşgüdümün, tecrübeye ve hızlı bilgilenelemeye dayalı mutlak ve tekil otorite ve disiplin içinde yapılması gereklidir.

İyileştirme; Afet acil durumunun etkilerinin azaltılması sonrası zara-

ra uğramış kişiler ve toplulukların desteklenmesi olduğu kadar, yerel ekonomik canlılığın yeniden kazanılması, altyapının geliştirilmesi, sanayinin ve ticaretin desteklenmesi, toplum eğitimi, sosyal ve psikolojik destek hizmetlerinin sağlanarak toplumun olası bir yeni afet karşısında daha dirençli kılınması bu aşamada yapılan faaliyetlerdir.

Afet yönetimi aşamalarına bakıldığında en zor döneminin müdahale olduğu görülmektedir. Afet, bölge hakkında korku, panik ve kaosa neden olmaktadır. Öte yandan bölgenin afet yöneticileri ve çalışanlarının afetzede olması ihtimali yüksektir. Afetzede olmasalar bile olayın etkisiyle şaşkınlık yaşamakta, önce kendi eş, çocuk ve yakınlarını düşünerek olaya hemen tepki vermekte geç kalmaktadır. Bu da olay bölgesinin organize olamaması nedeniyle müdahale hizmetlerin aksamasına kamu düzenin bozulmasına yol açabilmektedir. Kamu idaresi bunun önüne geçmek için önce afet yerine

en yakın olan iller, bunun da yeter-siz olması halinde ülkenin tüm im-kan ve kabiliyetleriyle olaya müdahil olarak afetin zararlarının en az hasarla atlatılmasını amaçlamıştır.

Müdahale aşamasında yapılan ha-berleşme, ulaşım, arama ve kurtar-ma, ilk yardım, sağlık hizmetleri, gü-venlik, tahliye, beslenme, barınma, hasar tespiti, enkaz kaldırma, altya-pı hizmetleri: ulaşım, su, kanalizas-yon, doğalgaz, elektrik, haberleş-me şebekesi zarar tazmin işlemleri ve halkla ilişkiler gibi faaliyetlerin karmaşık, yönetim sürecinin zor ve zahmetli olması yanında hizmetle-rin hızlı şekilde ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması faaliyetlerinin bu saf-hada gerçekleştirilmesi gereklidir.

Afetlere baktığımızda özellikle mü-dahale aşamasında yapılan hizmet-lerin afet ve acil durumun etkilerini en az hasarla atlatılması için ileti-şim, organizasyon, koordinasyon ve kontrol faaliyetlerin tamamının afet ve acil durum yönetim merkezle-ri eliyle yönetildiği görülmektedir. Başka bir ifadeyle; afet ve acil du-rum yönetim merkezleri müdaha-lenin koordinasyonu, sahadaki ope-

rasyonların yönetimi, bilgi toplama ve karar vericilere sunma ile kay-nakların etkin kullanımının yönetil-diği yerlerdir.

Afet ve acil durum yönetim merkez-lerinin afetlerdeki önemli görevlerini dikkate alan kamu otoritesi, afet ve acil durum hizmetlerini yürütmek üzere, bakanlıklarda (halen yürür-lükte olan mevzuata göre) müsteşar veya yetkilendirecekleri yardımcıla-rının, illerde valinin, kurulması va-lilerce gerekli görülen ilçelerde ise kaymakamın başkanlığında afet ve acil durum yönetim merkezleri ku-rulmasını öngörmüştür.

Kurulan bu merkezlerin bakanlık ve valiliklerde, kamu kurum ve ku-ruluşları ile kendilerine verilen gö-rev, hizmet ve faaliyetlerine ilişkin gerekli planlama, teşkilatlanma ve diğer hazırlıklarını yaparak yeterli sayıda personeli ile yirmi dört saat esasına göre afeti yönetme çalışma-larını yerine getirilmesini istemiştir.

Afetlerdeki önemi ve yaptığı faali-yetler hem idareciler hem kamuoyu tarafından yeterince dikkate alın-mayan merkezler; herhangi bir afet,

acil durum veya kriz anında; çok sa-yıda ilgili birim ve kuruluşa yol gös-teren, uyarıcı, bunları bir genel plan ve ortak ilkeler etrafında yeterince üst düzeyde ve yaptırım gücüyle, resmi, yerel ve sivil toplum kuru-luşları arasında işbirliği sağlanması yanında, devletin tüm imkanlarını afete yönelik hizmetlere kullanan ve olay bölgesine ihtiyaç duyulanla-rın kaynakları organize eden ve böl-geye sorunsuz şekilde en kısa süre-de gönderilmesini sağlayan afet ve acil durum yönetim merkezlerinin önemi bir nebze olsun bu ifadeyle anlatılmaya çalışılmıştır.

Bu denli önemli ve hayati görevler yürüten bu merkezlerin yapılandırıl-masında bir takım özelliklerin aran-ması ve desteklenmesi gerekmektedir. Bunlar; afet veya acil durum anlarında merkezin, güvenli ve ula-şımı kolay bir lokasyonda bulunma-sı, afet çalışanlarının hızlı bir şekilde buraya gelmesi, herhangi bir olayda bina ve altyapının afetten etkilen-meyecek şekilde tasarlanmış ve inşa edilmiş olması ile merkezde görev yapanların hizmetlerinin hızlı ve seri olması için önceden iyi tasarlanmış bir organizasyon ve yeterli personel

ile desteklenmesi, ülke içindeki tüm noktalarla ve kurumlarla güvenli ve kesintisiz bir iç ve dış haberleşmeyi yapmak için altyapı kurulması, gerekmektedir.

Bunlara ilave olarak; yaptırım gücü ile kurumlar arası sivil toplum örgütleri, yerel ve özel kuruluşlar arasında, koordinasyon yapabilmeli, destek sağlamak için yeterli kaynak gücüne sahip olmalı, standardizasyon ve ortak-işlerlik kazandırmanın yanında, görevliler ile kurumların nitelikli olması için eğitim ve tatbikatlar yapılması gerekmektedir.

Ayrıca, afet ve acil durum yönetimi merkezlerinde çalışacak personelin karar alma, bilgi ve yeteneklerinin geliştirilmesi yanında, afet yönetimi ve koordinasyon esasları, olay yeri yönetimi, saha koordinasyonu, afet durumlarında medya ve iletişim konularında akademik eğitim almaları ve bu aşamalardan geçen personelin akredite edilmesi önemli bir konudur.

AADYM ile olay yeri arasındaki koordinasyona bakıldığında; acil durum müdahaleleri öncelikle yerel

birimlerce, bunun yetersizliği karşısında bölgesel güçlerle, bunların da yetersiz kalması üzerine merkezi yönetim güçlerinin organize edilerek bölgeye gönderilmesi sistemiyle çalışmaktadır. Yani; AADYM ile olay yeri arasındaki ilişkiye bakılacak olunursa, ihtiyaç duyulan teknik bilginin yanı sıra güvenlik, arama kurtarma, sağlık, personel ile araç, malzeme, ekipman vb. taleplerin merkeze bildirilmesi veya merkezin olay yerinin duyacağı ihtiyaçları tahmin ederek ve ilgili kurum ve kuruluşlarda işbirliği yaparak, temin edilen ihtiyaçların bölgeye sorunsuz şekilde gönderilmesi sağlanır.

Afet veya acil durum hallerinde etkilenen insanlara biran önce ulaşılması, onların bulunduğu durumlardan kurtarılması için arama, kurtarma, ilk yardım, güvenlik gibi hizmetlerin verilmesi sonrası sorunsuz bir şekilde güvenli bölgeye taşınması ve beslenme, barınma gibi diğer ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla merkezlerin yoğun ve sürekli çalışması, ayrıca kamuoyu, üst yönetim ve medya baskısı nedeniyle afet ve acil durum çalışanlarında; bedenî ve zihni yorgunluk, heyecan

ve telaş, gerilim ve stres, eksik bilgi, yanlış ve çelişkili verilerle karar alma, kişi ve gruplar arasında ilişkilerin niteliğinin bozulması, güven bunalımı, işbirliğinin engellenmesi gibi durumlar görülmektedir.

Olası afet veya acil durumların yönetim üssü olarak kullanılan, stresli bir ortamda çalışanların acil durum fonksiyonlarının yönettiği merkezlerin görevlerini yerine getirmede birtakım şartların oluşması gerekmektedir. Bunun için; kaynağı etkin kullanabilecek bir bilgi sistemi içinde afet yönetim merkezinin oluşturulması, afetlere yönelik hizmet veren tüm kurum ve kuruluşları tek bir çatı altında koordine edebilen bir organizasyonla yapılması halinde afetlere yönelik hizmetlerin etkin bir şekilde yerine getirilmesi sağlanmış olacaktır.

Yaşanabilecek olumsuzlukların önüne geçilmesi ve olay veya afet yönetiminin en iyi şekilde yönetilebilmesi için merkezlerin fiziki alan/donanım/personel konularında;

Sıkıntılı ve süreklilik gerektiren olaylarda çalışanların ortamı ferah, geniş ve rahat olması,

- Çalışanların ihtiyaçlarını karşılayacak ısınma, yemek, mutfak, dinlenme odası gibi alanların bulunması,
- Merkezde görev yapanlara temel ve diğer ihtiyaç duyulacak eğitimlerin verilmesi sonrası akredite edilmesi, böylelikle afet ve acil durum hizmetlerinin kariyer meslek haline getirilmesi,
- Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesi nedeniyle, afetlerden sorumlu olan AFAD'ın eski mevzuatı biran önce güncelleştirilerek yeni sisteme uygun hale getirmesi,
- Afet ve acil durum çalışanlarında görülen problemlerin önüne geçilebilmesi için çalışanların hizmet standartlarının belirlenmesi,
- Görev tanımlarının yapılması, merkezlerde 24 saat nöbetçi personel bulundurulması ve söz konusu personelin AADYM dışında başka yerlerde çalıştırılmaması,
- Belirli bir süre için görev yapmaları, bu süre sonunda yeni personele tecrübeli personel nezareti altında tecrübe kazandırılması, sonrasında ise eski personelin değiştirilmesi,
- Afetlerde yapılacak çalışmalarda ortak dil ve hareket tarzlarının netleştirilmesi,
- Merkezin görevi alanı dışına çıkarılmaması, koordinasyon merkezi olduğunun benimsenmesi, medya veya haber takip merkezi olmadığının kabul edilmesi,
- Gereğinden fazla personelin istihdam edilmemesi,
- Merkezlerde görev yapanların bilgili, tecrübeli ve eğitilmiş olmasına özen gösterilmesi,
- Konuyla ilgili olmayanların afete müdahil olmaması,
- Merkez, yetki ve otoritesini kullanarak tüm koordinasyonlarda; illerde vali/vali yardımcısına talimat, il müdürüne bilgi,

aynı şekilde bakanlıklarda merkezlerden sorumlu olan bakan yardımcısı /genel müdür vb. talimat, merkez sorumlusuna bilgi vererek, afetlere yönelik hizmetlerde bu standardın taraflarca kabul edilmesi,

- Son olarak merkezlerin son teknolojiye uygun cihazlarla donatılması, ihtiyaç fazlası cihazların kullanılmasının önüne geçilmesi, gerekmektedir.

Merkezlerin etkin bir şekilde çalışabilmesi için burada görev alan yöneticilere de önemli görevler düşmektedir. Yöneticilerin net olması, çalışanlara destek vermesi yanında bilgi, beceri ve tecrübeli olan, kendi kurumu ve bulunduğu yeri tanıyan, mevzuatı bilen, inisiyatif kullanabilen ve pratik çözüm bulabilen yöneticilerin görev alması merkezlerin daha iyi hizmet vermesini sağlayacaktır.

Günümüzde ağırlıklı olarak olay yeri yönetimi hep gündeme gelmekte, bu konuda birçok araştırmalar yapılmakta, genel ilkeleri belirleme çalışmaları devam etmektedir. Göz ardı edilen bu merkezlerin bahsedilen olumsuzluklarının giderilmesi için yasal ve idari düzenlemelerin yapılarak, afet ve acil durumlarda verilen hizmetlerin seri şekilde yerine getirilmesi için ilgili kuruluşların gerekli çalışmaları yapması önerilmektedir.

